

зації країни : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 31 трав. 2012 р. : до 15-річчя галузі науки “Державне управління”. – К. : НАДУ, 2012. – С. 3-5.

2. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки : Указ Президента України від 1 лют. 2012 р. № 45/2012. – Режим доступу : [http:// zakon. rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

3. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації : Указ Президента України від 24 берез. 2012 р. № 212/2012. – Режим доступу : [http:// zakon. rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

4. Про Президентський кадровий резерв “Нова еліта нації” : Указ Президента України від 5 квіт. 2012 р. № 246/2012. – Режим доступу : [http:// zakon. rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

5. Питання реформування Національної академії державного управління при Президенті України : Указ Президента України від 9 груд. 2011 р. № 1110/2011. – Режим доступу : [http:// zakon. rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

6. *Нижник Н. Р.* Державна кадрова політика як фактор розвитку української держави / Н. Р. Нижник // Кадрове супроводження регіональних перетворень: матеріали наук.-практ. конф., Одеса, 18 квіт. 2002 р. – Одеса : ОРІДУ УАДУ, 2002. – С. 363-372.

7. *Іжа М. М.* Деякі аспекти реалізації державної кадрової політики / М. М. Іжа // Стратегія державної кадрової політики – основа модернізації країни : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 31 трав. 2012 р. : до 15-річчя галузі науки “Державне управління”. – К. : НАДУ, 2012. – С. 7-9.

8. Управління соціальним і гуманітарним розвитком : навч. посіб. : у 2 ч. / авт. кол. : В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, Е. М. Лібанова та ін. ; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. – К. : НАДУ, 2010. – Ч. 2. – 244 с.

Світлана Коваленко,
*аспірант кафедри державної політики
та менеджменту Чорноморського державного
університету ім. Петра Могили*

Розвиток державної політики України у сфері соціального захисту безробітних: можливості впровадження зарубіжного досвіду

У статті здійснено порівняльний аналіз заходів державної політики у зарубіжних країнах у сфері соціального захисту безробітних. Розглянуто особливості призначення допомоги по безробіттю у різних країнах та внесено пропозиції щодо зменшення кількості осіб, яким така допомога має надаватися. Акцентовано увагу на пріоритетності активних заходів державної політики у сфері соціального захисту безробітних та необхідності посилення соціального захисту молодих спеціалістів.
Ключові слова: державна політика, соціальний захист безробітних, моделі соціального захисту.

This article presents a comparative analysis of policy measures in foreign countries in the field of social protection of the unemployed. The features of the appointment of unemployment in different countries are analyzed. The author has made

proposals to reduce the number of persons to whom such assistance is provided. Attention is focused on the priority active policy measures in the field of social protection of the unemployed and the need to strengthen social protection of young professionals.

Key words: public policy, social protection of unemployed, models of social protection.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Соціальна криза, зумовлена економічними і демографічними змінами та глобальним економічним і соціальним тиском, приводить до усвідомлення того, що Україні необхідна нова модель соціальної політики [1, с. 382]. Наявність в Україні такого явища, як безробіття, потребує вжиття державою ефективних заходів державної політики у сфері соціального захисту безробітних. Проблема безробіття та соціального захисту безробітних не є проблемою лише в одній країні, тому кожна держава розробляє та реалізує заходи щодо соціального захисту безробітних осіб. Використання позитивного досвіду зарубіжних країн у розробці заходів державної політики України у сфері соціального захисту безробітних, на думку автора, сприятиме розвитку державної політики у цій сфері та дасть змогу вдосконалити існуючу систему соціального захисту безробітних в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Досвід вирішення окремих питань соціальної політики зарубіжних країн був предметом дослідження багатьох науковців, серед яких: Л.Лебедева, І.Нікіфорова, О.Крентовська, Т.Четвернина та ін. Однак питання соціального захисту безробітних у зарубіжних країнах потребують виокремлення та більш глибокого вивчення з метою використання досвіду цих країн, з урахуванням соціально-економічних умов України, у розвитку державної політики України у сфері соціального захисту безробітних.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка пропозицій щодо впровадження досвіду зарубіжних країн у сфері соціального захисту безробітних у державну політику України у цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах політики євроінтеграції України доцільно детально проаналізувати досвід країн Євросоюзу (ЄС) щодо соціального захисту безробітних.

Країнам ЄС властиві досить різні системи соціального забезпечення і сама ідеологія здійснення соціальної допомоги. Одні науковці виокремлюють чотири основних типи організації систем соціального захисту – континентальну, соціал-демократичну (скандинавську), універсальну (англосаксонську) та південно-європейську [2, с. 336], інші – три типи: континентальну, англосаксонську та скандинавську [3, с. 26-27]. Критерієм класифікації країн за типами є спосіб організації соціального захисту, якому держава віддає перевагу: соціальній допомозі чи соціальному страхуванню, а також форма

надання соціальних послуг – приватна чи державна [1, с. 383]. У країнах із континентальною моделлю соціального захисту (Німеччина, Австрія, Нідерланди, Бельгія) діє принцип, відповідно до якого обсяг соціальної допомоги залежить від успішності людини в трудовій діяльності [2, с. 337]. Зокрема, у Німеччині передбачено обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття. Внески сплачують як застраховані особи, так і роботодавці, у разі виникнення дефіциту уряд здійснює субсидіювання [4, с. 185].

Соціал-демократична модель розвивалася на основі принципу соціальної солідарності та відповідальності суспільства й держави за благополуччя кожного члена суспільства, проте згодом система зазнала реформування та було введено контрактні форми забезпечення, соціального захисту [2, с. 337].

Розглянемо особливості цієї моделі соціального захисту щодо безробітних на прикладі Швеції. Перша особливість полягає в існуванні подвійної системи забезпечення, що передбачає базове соціальне страхування, “добровільне страхування” та фінансування з державного бюджету. Базове страхування не передбачає внесків застрахованої особи, “добровільне” (часто – обов'язкове) – передбачає їх, роботодавець нічого не сплачує, а понад 90% витрат покриваються урядом. Безробітними у Швеції не вважають осіб, які самостійно залишили роботу, були звільнені за порушення поведінки, відмовилися від роботи, що підходить, чи навчання. Крім того, студенти також за певних умов можуть отримувати допомогу по безробіттю. Допомога по безробіттю підлягає оподаткуванню [4, с. 194].

Особливостями універсальної моделі соціального захисту є залишковий принцип фінансування соціальних служб, вибірковість щодо надання соціальної допомоги, переважаюча роль місцевих органів влади в організації соціальних служб та поступове зниження ролі державної влади [2, с. 337]. Така модель соціального захисту характерна для Великобританії. Соціальний захист безробітних забезпечується шляхом надання одного із видів допомоги: тим, хто шукає роботу (залежно від внесків) – цей вид допомоги залежить від внесків до соціального страхування, максимальна тривалість виплат – 6 місяців; тим, хто шукає роботу (залежно від доходу) – право на отримання цієї допомоги мають особи, які працюють менше від 16 годин на тиждень або особи, заощадження яких не перевищують певну суму [4, с. 176].

Південноєвропейська модель (Португалія, Іспанія, Греція) характеризується низьким рівнем розвитку систем соціального захисту, обмеженою участю держави [2, с. 338].

Як бачимо, системи соціального захисту в країнах-членах ЄС суттєво відрізняються. В одних країнах переважає активна участь держави в організації та здійсненні соціального захисту безробітних, в інших організаційна та фінансова участь держави є мінімальною. Крім розглянутих моделей соціального захисту в країнах, що входять до складу ЄС, пропонуємо додат-

ково виокремити постсоціалістичну модель, характерну для країн, що перебували у складі Радянського Союзу (Литва, Латвія, Естонія). Характерною особливістю цієї моделі соціального захисту (на прикладі Естонії) є: індивідуальний підхід під час вирішення питання щодо надання соціальної допомоги та її розміру (залежно від нужденності особи); принцип непрямого інвестування в економіку (посередниками виступають особи, які потребують державного соціального захисту) [5]. Оскільки Україна є також постсоціалістичною країною, зовнішньополітичний курс якої спрямований на євроінтеграцію, використання досвіду соціального захисту країн-членів ЄС, які також входили до складу СРСР, може сприяти формуванню нової української моделі соціального захисту соціально уразливих верств населення, до яких належать і безробітні.

Розглянемо умови та тривалість надання допомоги по безробіттю в деяких країнах світу. Зокрема, в Канаді право на допомогу гарантується страховими внесками за попередній період і залежить передусім не від фінансового становища безробітного, а від розміру та тривалості сплати внесків. Крім того, на величину та строк виплати допомоги впливають такі фактори, як рівень безробіття в регіоні, безпосередня причина втрати роботи, частота звернень до служби зайнятості, дохід сім'ї [6, с. 91]. Канаді, як і США, притаманна північноамериканська модель системи захисту від безробіття. Основний акцент у цій моделі робиться на зниженні чисельності претендентів на державну соціальну допомогу [7, с. 65].

Причина втрати роботи, на нашу думку, має впливати на рішення про призначення чи про відмову у призначенні допомоги по безробіттю. Такого підходу до призначення допомоги по безробіттю дотримуються і суб'єкти державної політики Болгарії, де до осіб, які мають право на одержання такої допомоги, належать ті, які були звільнені не за власним бажанням, крім того, повинні були пропрацювати не менше від шести місяців упродовж останніх 12 місяців перед втратою роботи [8, с. 84].

У Новій Зеландії допомогу на випадок безробіття виплачують на підставі перевірки нужденності особам, які мешкали у країні понад 24 місяці. Права на таку допомогу не мають у тому числі ті, хто самовільно залишив роботу чи був звільнений за порушення трудової дисципліни [4, с. 182]. Перевіряють нужденність та виплачують допомогу по безробіттю тим безробітним, які не мають інших ресурсів для підтримки себе та родини у Бразилії [4, с. 191].

Відповідно до чинного законодавства України звільнення за власним бажанням не позбавляє безробітного права на одержання допомоги по безробіттю, хоча фактично він сам себе позбавив робочого місця. Тому доцільно внести зміни до нормативно-правових актів України, що регулюють порядок та умови виплати допомоги по безробіттю щодо позбавлення осіб, звільнених з місця роботи за власним бажанням, права на допомогу по безробіттю. Також доречно суб'єктам державної політики України у сфері со-

ціального захисту безробітних, передусім Державній службі зайнятості, до прийняття рішення про призначення допомоги по безробіттю визначити реальний матеріальний стан безробітного, наявність на його утриманні інших осіб, необхідно з'ясувати всі можливі джерела доходів (відсотки за депозитними вкладками, дохід від ведення домашнього господарства тощо). Такі заходи дадуть змогу відфільтрувати від осіб, які дійсно потребують допомоги по безробіттю, тих, хто не має потреби в такій допомозі, а зкономлені таким чином кошти можна буде використати на вжиття активних заходів державної політики України у сфері соціального захисту безробітних, у тому числі на професійне навчання. Жорсткість у відборі претендентів на отримання допомоги по безробіттю сприятиме зниженню споживацьких настроїв серед населення та посилить мотивацію безробітних до якнайшвидшого працевлаштування.

Не мають права на одержання допомоги по безробіттю і безробітні в Японії, які самовільно залишили роботу [4, с. 189]. У Франції допомога по безробіттю призначається лише зареєстрованому безробітному за умови, що за період тривалістю 18 місяців, що передували втраті роботи, він сплачував відповідні внески упродовж щонайменше чотирьох місяців. Ще одна умова – причиною втрати роботи має бути звільнення не за власним бажанням, а за ініціативи адміністрації або внаслідок закінчення строку дії трудового контракту [9].

Щодо тривалості виплати допомоги по безробіттю, то вона коливається від 3-4 місяців (Франція, ФРН, Японія) до необмеженого терміну (Бельгія, Данія) [10, с. 34]. На думку автора, тривалість виплати допомоги по безробіттю повинна бути обмеженою, зокрема, тобто становити строк, мінімально необхідний для працевлаштування безробітного, але не більше від шести місяців.

З викладеного випливає, що в багатьох країнах особи, які втратили роботу за власним бажанням, втрачають право на одержання допомоги по безробіттю.

Державна допомога по безробіттю – безумовно, важливий захід державної політики, однак це захід пасивної політики, він не сприяє швидкому працевлаштуванню особи, а дуже часто навпаки, перешкоджає цьому. Проте відмовитися повністю від вжиття такого заходу неможливо, адже часто така допомога – єдине джерело доходу для безробітної особи.

Проаналізуємо зарубіжний досвід вжиття активних заходів державної політики у сфері соціального захисту безробітних в зарубіжних країнах в контексті його впровадження в державну політику України у сфері соціального захисту безробітних.

На сьогодні особливого захисту потребують безробітні випускники навчальних закладів, у більшості з яких відсутній стаж роботи за спеціальністю. Конкурувати їм на ринку праці складно, тому держава в особі суб'єктів державної політики України у сфері соціального захисту безробітних має

розробити заходи, що сприятимуть працевлаштуванню випускників. Заслужовує на увагу досвід Польщі в цьому напрямі та використати його в розробці відповідних заходів державної політики на території України. Зокрема, у Польщі для безробітних осіб віком молодше від 25 років і випускників вищих навчальних закладів віком до 27 років, які закінчили ВНЗ не пізніше ніж протягом останніх 12 місяців, існує програма “досвід роботи”, відповідно до якої учасники програми отримують перше місце праці без укладання трудового контракту з роботодавцем і набувають навичок при виконанні конкретних практичних завдань під керівництвом наставника. Таке навчання відбувається протягом 3-12 місяців [11].

Крім того, для політики Польщі характерним є здійснення “витратних програм”, що забезпечують реалізацію програм підтримки зайнятості та професійної активізації зайнятих. Ці програми передбачають поширення таких активних форм протидії безробіттю, як громадські роботи; відшкодування страхових внесків роботодавцю у випадку, коли він працевлаштовує безробітного; надання кредитів для створення нових робочих місць на підприємствах і установах різних форм власності, для започаткування власної справи безробітним; перепідготовка зайнятих; спеціальні програми для безробітних, які перебувають у цьому статусі тривалий час; субсидії випускникам курсів перепідготовки; стажування (апробація) незайнятих на підприємствах; виплата стипендії випускникам, які продовжують навчання в регіонах з високим рівнем структурного безробіття; організація “Клубів праці”, що допомагають безробітним адаптуватися до нових умов життя [12].

В Україні розробка подібних заходів необхідна для забезпечення конкурентоспроможності випускників вищих та професійно-технічних навчальних закладів на ринку праці, а також для пришвидшення процесу повернення безробітних на ринок праці. Однак слід враховувати, що більшість роботодавців не зацікавлена у працевлаштуванні недосвідчених спеціалістів, тому такі заходи державної політики у сфері соціального захисту безробітних мають розроблятися разом із заходами податкової політики. Так, для мотивації роботодавців до участі у програмах працевлаштування молодих спеціалістів зокрема та молоді загалом, на період роботи таких працівників роботодавців можна звільнити від податкового навантаження.

Особлива увага розробці заходів соціальної політики, спрямованих на забезпечення професійної підготовки й перенавчання осіб, що стали безробітними, і створення нових робочих місць, в основному в державному секторі економіки приділяється і в Швеції. Урядом країни координується міграція населення й робочої сили шляхом надання субсидій і кредитів на переїзд сімей з районів з надлишком робочої сили до районів, де є вакантні робочі місця [13]. Слід зауважити, що в Україні також можна використати досвід Швеції щодо координованої міграції робочої сили в регіони, де її не вистачає.

На нашу думку, серед активних заходів державної політики у сфері соціального захисту безробітних варто виокремити професійне навчання безробітних як один із пріоритетних. Розглянемо досвід США у сфері професійного навчання безробітних та можливості його використання в державній політиці України.

Важливим чинником, що дає змогу правильно організувати навчальний процес у рамках системи професійного навчання безробітних у США, є врахування специфіки контингенту слухачів. Контингент дорослих слухачів поділяється за віком, соціальною зрілістю, професійною спрямованістю, мотивами навчання. Це наймані працівники, безробітні, пенсіонери, колишні військовослужбовці, мігранти, представники національних меншин, інваліди та ін. Вони утворюють численну “групу ризику”, яка потребує соціального захисту, підтримки засобами освіти. Найбільш популярними формами навчання для безробітних у США є вечірня (evening courses), заочна (part-time programs) та дистанційна [14, с. 16]. Серед основних форм дистанційного навчання безробітних у США найпоширенішими є консультаційне і кореспондентське навчання, регульоване самонавчання, “кейс”-технологія, телекомунікаційне і мережеве навчання. Поступове опанування навчального матеріалу передбачає три рівні його засвоєння (базовий, підвищений (просунутий), творчий), що сприяє оновленню набутих знань, усуненню прогалин у знаннях [15].

На наш погляд, найбільш заслуговують на увагу дистанційне та заочне навчання. Навчання за такими формами не потребує постійної присутності безробітних в навчальному закладі, зменшує витрати на їх професійне навчання; навчання за заочною формою дає змогу безробітним оволодівати обраною професією в навчальних закладах, що територіально можуть розміщуватися на великій відстані від місця їх проживання. Вважаємо, що досвід США має бути використаний для реформування системи професійного навчання безробітних в Україні, однак необхідно скласти список професій, якими безробітні матимуть можливість оволодіти за такими формами навчання, враховуючи ефективність отриманих знань дистанційно чи заочно за тими чи іншими професіями.

Висновки з даного дослідження. Використання позитивного зарубіжного досвіду в державній політиці України у сфері соціального захисту безробітних сприятиме розвитку цієї сфери, приведенню її у відповідність з міжнародними стандартами, що є особливо актуальним в умовах інтеграції України до світових спільнот. Державна політика України у сфері соціального захисту безробітних не повинна формувати серед населення споживацькі настрої. Чимало країн практикують ненадання допомоги по безробіттю у разі звільнення з роботи за власним бажанням. Вважаємо, що такий досвід має бути використаний і в державній політиці України, що сприятиме змен-

шенню кількості претендентів на допомогу та підвищить рівень їх мотивації до працевлаштування. Доречно звернути увагу на розробку деякими країнами програм, спрямованих на соціальний захист безробітної молоді (Польща) та розробити аналогічні програми суб'єктами державної політики України у сфері соціального захисту безробітних з урахуванням соціально-економічних умов, притаманних Україні.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому необхідно розробити проект концепції державної політики України у сфері соціального захисту безробітних з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду реалізації заходів такої політики.

Список використаних джерел

1. Крентовська О. Досвід європейської соціальної політики / О. Крентовська // Вісн. НАДУ. – 2004. – № 1. – С. 382-387.
2. Європейська інтеграція: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. В. Федонюк та ін. ; за ред. С. В. Федонюка, В. Й. Лажніка. – Вид. 2-ге, переробл. і допов. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 760 с.
3. Гафарова К. Є. Європейські соціальні стандарти та їх імплементація в Україні / К. Є. Гафарова // Акад. огляд. – 2011. – № 1 (34). – С. 25-31.
4. Семигіна Т. Соціальна політика: історія та сучасний розвиток / Т. Семигіна. – К. : ТОВ “Агентство “Україна”, 2008. – 196 с.
5. Социальное обеспечение [Электронный ресурс] / М-во соц. дел Эстонии. – Режим доступа : <http://www.sm.ee/rus/dejatelnost/socialnoe-obespechenie.html>
6. Дудкевич П. Организация системы страхования от безработицы в Канаде / П. Дудкевич, И. Соболева // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 2. – С. 89-93.
7. Четвернина Т. Российская система защиты от безработицы в контексте мирового опыта / Т. Четвернина // Вопр. экономики. – 2002. – № 11. – С. 59-90.
8. Владимирова К. Болгария: развитие системы управления рынком труда / К. Владимирова, Р. Рангелова // Проблемы теории и практики управления. – 1997. – № 4. – С. 81-85.
9. Пособие по безработице в США, Германии и Франции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://posovesti.com.ua/Article.aspx?ArticleID=464>
10. Шокун В. Допомога в разі безробіття / В. Шокун, Н. Анішина // Україна: аспекти праці. – 1997. – № 2. – С. 31-35.
11. Крикунова В. М. Досвід реалізації політики зайнятості у Республіці Польща [Електронний ресурс] / В. М. Крикунова // Таврійс. наук. вісн. – 2010. – Вип. 71. – С. 33. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnyv/2010_71/71_33.pdf
12. Кравчук Ю. Б. Підвищення якості трудового потенціалу: зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / Ю. Б. Кравчук. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2011/Economics/5_80601.doc.htm
13. Кочубасєва М. Г. Упровадження зарубіжного досвіду в державне регулювання соціального захисту населення в умовах економічної кризи [Електронний ресурс] / М. Г. Кочубасєва // Держава та регіони. – 2009. – № 3. – С. 203-207. – (Серія: Державне управління). – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/dtr/du/2009_3/files/DU309_41.pdf

14. Бідюк Н. М. Система професійного навчання безробітних у США [Електронний ресурс] / Н. М. Бідюк // Вісн. Черкас. ун-ту. – 2010. – № 186 (Ч. II). – С. 14. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/ped/2010_186_2/N186p014.pdf

15. Аніщенко О. В. Проблема дистанційного навчання дорослих у дослідженнях з порівняльної педагогіки [Електронний ресурс] / О. В. Аніщенко // Інформаційні технології і засоби навчання. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/2011_1/Anischenko.pdf

Світлана Корнієнко,

заступник директора департаменту

по роботі з інвалідами та ветеранами –

начальник управління по роботі з інвалідами

Державної служби з питань інвалідів

та ветеранів України, аспірант кафедри

соціальної і гуманітарної політики НАДУ

Механізми формування та здійснення державної політики у сфері соціального захисту дітей з інвалідністю

У статті проаналізовано теоретичний підхід до визначення основних механізмів здійснення державної політики у сфері соціального захисту дітей з інвалідністю.

Ключові слова: діти з інвалідністю, соціальний захист дітей з інвалідністю, державна політика соціального захисту дітей з інвалідністю.

The paper explores the theoretical approach to defining the basic mechanisms of the public policy in the sphere of social protection of children with disabilities.

Key words: children with disabilities, social protection of children with disabilities, public policy social protection of children with disabilities.

Постановка проблеми. Міжнародне співтовариство визначило основні принципи формування політики стосовно осіб з інвалідністю, які в загальному зводяться до забезпечення цієї категорії усього комплексу політичних, економічних, культурних і громадянських прав, які існують для всіх членів суспільства. Приєднання України до міжнародних документів щодо проблем осіб з інвалідністю (Конвенція ООН про права інвалідів, План дій Ради Європи щодо сприяння правам і повній участі людей з обмеженими можливостями в суспільстві на 2006–2015 роки тощо) зобов'язує державу гармонізувати норми вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами, поступово створювати систему їх практичної реалізації.

Однак в Україні цей процес відбувається дуже повільно: простежується відсутність системності та послідовності дій у процесі реформування со-